

راه‌های نرفته!

می‌توانند موجب خلاقیت و نوآوری شوند، نوع ابزار مورد استفاده نیز در این امر بسیار مؤثر است و مشاهده می‌کنیم که استفاده از فناوری آموزشی در دهه‌های اخیر بر آموزش زبان، تأثیری غیرقابل انکار داشته است. در این میان، پرسش مهم دیگری که مطرح می‌شود، چنین است: «کدام نوع آموزش مجال و امکان بیشتری برای خلاقیت فراهم می‌کند: حضوری، غیرحضوری (برخط، از راه دور، مجازی) یا ترکیبی (حضوری و غیرحضوری)؟»

در پاسخ به این پرسش باید گفت: «هر کدام قابلیت‌ها و امکانات خاص خود را دارند، ولی بدون شک ترکیبی از این دو، بر فرصت خلاقیت معلم می‌افزاید. البته به شرط اینکه ابزار و بسترهای لازم را فراهم کنیم و هر دو گروه آموزش‌دهنده و آموزش‌گیرنده مهارت‌های لازم برای این نوع آموزش را داشته باشند.»

در دنیای امروز و با توجه به نوگرایی و تنوع‌طلبی نسل جوان که مخاطبان اصلی مدرسه‌ها را تشکیل می‌دهند، استفاده از شیوه‌های کهنه و منسوخ آموزش زبان، دیگر پاسخ‌گوی نیاز و سلیقه این نسل نخواهد بود. بنابراین استفاده از روش‌ها، رویکردها و ابزار خلاقانه و نو در آموزش زبان، اشتیاق آنان را به یادگیری افزایش خواهد داد. شیوع کرونا، به رغم تمام مشکلات و مصائبی که به بار آورد، باعث بروز و شکوفایی استعداد‌های افراد مبتکر و خلاق در زمینه آموزش و از جمله، آموزش زبان شد. بنابراین با توجه به شرایط کنونی، همه ما باید بکوشیم که به جای «مهاجران حوزه دیجیتال» به «بومیان آگاه و خردمند حوزه دیجیتال» مبدل شویم تا بتوانیم با مخاطبان خود بهتر ارتباط برقرار کنیم.

کدام‌یک باعث خلاقیت یا عدم خلاقیت در تدریس زبان می‌شود: روش تدریس، کتاب درسی، محیط و حال و هوای کلاس درس، میزان آزادی عمل معلم، قوانین مؤسسه یا سازمان خدمات‌دهنده، میزان آمادگی و پذیرش زبان‌آموزان یا شخصیت و نگرش معلم؟ در یک کلام، همه این موارد.

بهتر است از مورد آخر آغاز کنیم. اگر معلمی به خلاقیت در تدریس اعتقاد نداشته باشد یا به‌طور کلی فرد خلاق نباشد، به‌هیچ‌وجه خلاقیتی در کلاس رخ نخواهد داد؛ حتی اگر سایر موارد مهیا باشند. گرچه خلاقیت امری سفارشی، توصیه‌ای، دستوری یا اجباری نیست، ولی فراهم شدن بستر و شرایط مناسب توسط سازمان / مؤسسه مربوط و حذف یا کاهش موانع و موارد محدودکننده و دست و پاگیر، می‌تواند به بروز یا شکوفایی خلاقیت یاری رساند.

پرسش مهمی که در اینجا می‌توان مطرح کرد، این است که: «آیا همه می‌توانند خلاق باشند یا خلاقیت امری ذاتی و خدادادی است؟» به بیان دیگر: «آیا خلاقیت اکتسابی و قابل آموزش است؟» برخی از روان‌شناسان معتقدند که خلاقیت نیز استعدادی قابل آموزش است؛ هرچند که میزان خلاقیت در میان همه افراد یکسان نیست. اما برخی دیگر آن را متعلق به افراد خاص می‌دانند. در هر دو صورت - یعنی چه آن را امری ذاتی و چه استعدادی اکتسابی بدانیم - معلم خلاق حتی در سخت‌گیرانه‌ترین و نامساعدترین شرایط، قادر است حداقل نوآوری و ابتکار را از خود نشان دهد.

ضمناً در کنار روش‌ها و رویکردهای متفاوت و متنوعی که

را در شرایطی واقعی یا نزدیک به واقعیت قرار دهند. ولی در یک کلاس درس هم می‌توان حال و هوا و شرایطی را ایجاد کرد که به جای خشک و بی‌روح بودن، شاد، پرنرژی و مفرح باشند. هرچند که آمادگی، پذیرش و علاقهٔ زبان‌آموزان نیز به معلم در ایجاد چنین فضایی کمک خواهند کرد.

برخی از معلمان زبان یا مدرسانی که در آموزشگاه‌های بزرگ تدریس می‌کنند، اعتقاد دارند که اگر به آن‌ها «آزادی عمل» بیشتری داده شود، هم یادگیرندگان راضی‌تر خواهند شد و هم درصد خلاقیت آن‌ها بالاتر خواهد رفت. گرچه این نکته قابل تأمل و تعمق است، اما «آزادی عمل» نیز لزوماً به نوآوری و خلاقیت منجر نخواهد شد و حتی در مواردی امکان دارد به آشفتگی و هرج‌ومرج منتهی شود. البته این نکته هم بستگی تام و تمام به قوانین و آئین‌نامه‌های آن مؤسسه یا سازمان دارد و اگر قوانین به گونه‌ای وضع شوند که هر دو جنبه را مد نظر قرار دهند، این مشکل هم تا حدی مرتفع خواهد شد.

از آنجا که خلاقیت در تدریس به جذابیت کلاس و یادگیری بهتر یاری می‌رساند و به دلیل اهمیتی که این موضوع در امر آموزش دارد، اغلب مطالب این شماره به این مبحث اختصاص داده شده‌اند. هرچند که ابعاد این موضوع آن‌قدر گسترده و وسیع است که در این مجال نمی‌گنجد و در اینجا فقط می‌توان اشاراتی کلی به این موضوع داشت.

اکنون بهتر است کمی هم به سایر مواردی که در ابتدا از آن‌ها نام بردیم، بپردازیم. اغلب مراکز آموزشی بزرگ به دنبال روش تدریسی مشخص و یکسان هستند، چرا که معتقدند این کار باعث وحدت رویه می‌شود و امر نظارت و ارزیابی را نیز آسان‌تر می‌کند. اما آیا «روش تدریس» انتخاب شده، بهترین روش تدریس است؟ و آیا «روش تدریس یکسان» مانع از خلاقیت نمی‌شود؟ پاسخ این است که چیزی به نام بهترین یا موفق‌ترین روش تدریس وجود ندارد، چون احتمال دارد روش تدریسی که در زمان، مکان و زمینه و شرایط خاصی، موفق است، در زمان و مکان دیگری ناموفق باشد و برعکس. ضمناً حتی با پیروی از یک «روش تدریس یکسان» نیز می‌توان خلاقیت داشت؛ هرچند که ممکن است میزان آن کمتر شود.

اما «روش تدریس» ارتباط و پیوند کاملی با «کتاب درسی» دارد و اگر در کتاب درسی، جایی برای ابتکار و خلاقیت دیده نشده باشد، در روش تدریس هم به ندرت می‌توان چنین فضایی را ایجاد کرد و معلم هم که ناچار است بر مبنای این دو عمل کند، بیشتر محدود خواهد شد.

برخی معتقدند که آموزش زبان در مکان‌های واقعی یا مکان‌هایی که شبیه‌سازی شده باشند، از آموزش زبان در کلاس درس، موفق‌تر و تأثیرگذارتر است و فلسفهٔ برگزاری «اردوها»ی زبان یا ساخت «شهرک‌ها»ی زبان نیز همین است تا یادگیرنده